

Джусупбекова Г.Т., Алымова Б.Н.,* Қуанбай Н.Р.

педагогика ғ.к., аға оқытушы, М.Ауэзов атындағы ОҚМУ, Шымкет, Қазақстан
магистр, оқытушы, М.Ауэзов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан
магистр, оқытушы, М.Ауэзов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ САЛАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Автор корреспондент: bekzada.alymova@yandex.ru

Түйін: Болашақ білім беру жүйесі оқушыны біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, оны үнемі тәуелсіз игеру қажеттілігін қалыптастыруға, сонымен қатар оның белсенді өмірі барысында білімге тәуелсіз және шығармашылық көзқарасты қалыптастыруға бағытталған. Білім адамға әлеуметтік білім беру мекемесіне айналуы керек, ол адамға үздіксіз оқуға, көпшілікке қосымша білім алуға мүмкіндік беретін түрлі білім беру қызметтерін ұсына алады. Қашықтықтан оқытудың тиімді жүйесін құру сапалы білімге әлеуметтік қол жетімділікке жағдай жасайды және шалғайдағы аймақтардың тұрғындары үшін білім беру проблемасын шешуге көмектеседі. Үлкен аумақтарды қамту жағдайында оқу процесінің жұмыс істеуін, инновациялық технологияларды қолдануды, оқу процесін ұйымдастырудың сапасын бақылауды және оқытушылар құрамын функцияларды орындауға дайындауды қамтамасыз ету үшін ең күрделі технологиялық міндеттерді шешу қажет. Авторлар ҚО жүйесінің сәтті дамуы жаңа ақпараттық технологияларды дидактикалық тұрғыдан дұрыс қолданғанда ғана мүмкін деп санайды. Мақаланың өзектілігі қашықтықтан оқытудың оқу процесін ұйымдастыруды және онда жаңа коммуникациялық технологияларды қолдануды негіздеу қажеттілігімен анықталады.

Кілттік сөздер: білім беру, қашықтықтан оқыту технологиясы, оқытудың белсенді әдістері, ғаламтор, динамизм, модульділік, тьютор, бейімділік, шығармашылық, инновациялық, мақсатты педагогикалық процесс, технология, телекоммуникация, онлайн оқыту технологиясы.

Кіріспе. Қашықтықтан оқыту - орасан зор зияткерлік потенциалы бар Қазақстан үшін өте маңызды. Осыдан бірнеше жыл бұрын ғаламтор арқылы білім алу көптеген қазақ студенттеріне шетелдіктердің артықшылығы болып көрінетін. Бүгінгі таңда кез-келген отандық оқу орны өз оқушыларына осындай мүмкіндікті ұсына алады. Қашықтықтан оқыту халықтың көпшілігінің білім алуан қажеттіліктерін қанағаттандыратын, көп салалы болуға арналған. Бұл өз кезегінде білім беру ұйымдары үшін қашықтықтан оқыту элементтерін оқу процесіне белсенді енгізуге қиындық туғызады. Қашықтықтан оқытудың негізі болып табылатын онлайн оқыту технологиясының болашағы зор. Оқытудың бұл түрінің басты артықшылығы - интерфейсті қашықтықтан қолданушыларға қашықтықтан оқытудың ақпараттық және білім беру ортасын максималды ыңғайлылықпен жылдам және оңтайлы пайдалану мүмкіндігі болып табылады.

ҚО жүйесінің негізгі принциптері - динамизм, модульділік, ашықтық, бейімділік және шығармашылық. Осы принциптердің мазмұнын толығырақ қарастырайық. Динамизм курстың әлеуметтік тәртіп пен сыртқы әлемнің өзгеруіне сәйкес келуіне мүмкіндік береді. Оқытудың модульділігі бүкіл оқу процесінің жұмыстың күрделілігімен анықталған бөліктерге бөлінуімен сипатталады. Бұл оқушылардың жеке оқу жолын таңдауын жеңілдетеді. Ашықтық географиялық орналасуы мен қаржылық жағдайына қарамастан халықтың көп бөлігін білуге мүмкіндік береді. Қашықтықтан оқытудың басты ерекшелігі - студенттер оқу процесін өз бетінше басқаруға тырысқанда арнайы оқулықтарды жасау және қолдану. Бейімделу - жүйелік модульдерді оқушылардың қажеттіліктеріне бейімдеуді қамтамасыз етеді. Сабақтастық білімнің дәйекті және логикалық тереңдеуімен және жеке модульдерді жасаудағы дағдылардың шоғырлануымен сипатталады. Шығармашылық инновациялық шешімдерді іздеуге мүмкіндік береді және шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Қашықтықтан оқыту - бұл педагогикадағы жаңа құбылыс. Қазіргі уақытта бұл тұжырымдаманың мазмұнын бірыңғай түсіндірілуі жоқ. В.И. Вдовюк, оқытуды «мақсатты

педагогикалық процесс және студенттердің ғылыми және қолданбалы білімді, дағдылар мен қабілеттерді игеруге белсенді оқу және танымдық іс-әрекетін ынталандыру, ойлау қабілетін, шығармашылық қабілеттерін, кәсіби іс-әрекеттерді жүзеге асыру үшін қажетті жеке қасиеттерін дамыту» деп қарастыру керек [1]. Ұқсас анықтаманы Н.А. Давыдов «оқыту дегеніміз - студенттердің кәсіби білімді алуға, тілдік қасиеттерді қалыптастырудағы, мамандық алу тұрғысынан шығармашылық қабілеттерін дамытудағы оқу іс-әрекетін басқарудың басты бағыты». Өз кезегінде А.А. Золотарев оқыту деп педагогикалық жүйеде қолданылатын мұғалім мен оқушы арасындағы бірлескен процесс деп санайды [2]. Анықтамада негізгі ұғымдар бөлінген: өзара әрекеттесу, процесс және педагогикалық жүйе. Қашықтықтан оқыту жүйесі - бұл білім алушының өзіндік іс-әрекетіне негізделген оқу процесінің жаңа ұйымы. Оқыту ортасы біршама қашықтықпен сипатталады, бұл жағдайда диалогты коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүргізу мүмкіндігі пайда болады.

«Технология» ұғымы көбінесе өңдеу әдістерімен ұштастыра білу, өндіріс процесінде жүзеге асырылатын қасиеттерді өзгерту сияқты шеберлік деп түсіндіріледі. «Технология дегеніміз - білімді қолдануға негізделген пайдалы нәрсе шығару процесі, технологияның негізгі функциясы - теорияны практикаға енгізу» [4]. Кейінірек бұл термин адам қызметінің әртүрлі түрлерінде кеңінен қолданыла бастады. Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде әлеуметтік технологиялар сәтті қолданылуда, олардың көмегімен алынған білім мен ақпарат ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отырады. Әлеуметтік прогресс озық және дамымаған дәстүрлер мен мәдени үлгілер негізінде мүмкін болады [3]. Технологияны қолдану басқару саласындағы процестерді оңтайландыруға әкеледі. Сонымен бірге, оң әлеуметтік нәтиже бермейтін іс-шаралар одан алынып тасталуы керек. Қоғамдық өмірді технологияландырудың белсенді процесі өсіп келе жатқан ғылыми-техникалық прогресс жағдайындағы ақпараттық революциямен байланысты. «Оқыту технологиясы» ұғымы педагогикада жиі қолданылады. Алғаш рет «педагогикалық технология» термині ХХ ғасырдың басында қолданыла бастады. Біраз уақыттан кейін, оқу процесінде техникалық оқу құралдарын белсенді пайдалану жағдайында «білім беру технологиясы» термині кеңінен қолданыла бастады. 60-жылдары жаңа педагогикалық технологияларды оқу-тәрбие үрдісінде қолдану мәселесі педагогикалық басылымдардың беттерінде, конференцияларда талқылана бастады [4]. Бұл тәжірибе шетелде, атап айтқанда АҚШ-та, Англияда, Германияда, Францияда, Жапонияда белсенді зерттелді және арнайы журналдарда жарияланды. 20 ғасырдың аяғында инновациялық оқыту технологияларын дамыту институттары пайда болды. Осылайша, оқытуды құруға арнайы «технологиялық» тәсіл пайда болды. Оқу процесін телекоммуникациялық және компьютерлік құралдарды қолдана отырып, технологиялық тәсіл қағидаты бойынша ұйымдастыру ақпараттық қорды байыта оқу материалдарының әр түрлі болуын кеңейтеді. Ф.Янушкевичтің анықтамасы бойынша: «оқыту технологиясы - бұл мамандар мен кадрлардың оңтайлы құны негізінде қысқа мерзімге дайындалуда қолданылатын педагогикалық әдістердің жүйесі».

Заманауи білім беру технологиялары біртұтас білім беру кеңістігін қалыптастыру стратегиясын ұсынады. Олардың негізгі функциясы - болжау және негізгі қызметке айналуы. Қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану белгілі бір пәнге қарамастан жүзеге асады.

ҚО технологиясын қолдану бірнеше кезеңнен тұрады:

- теориялық - оқу материалының мазмұнымен тікелей байланысты;
- әдістемелік - оқытудың әдістері мен формаларын таңдау;
- процедуралық - практикалық қызметті ұйымдастыру.

Қашықтықтан оқыту технологиясының мазмұнын қарастырайық. Оқыту технологиясы - бұл өзінің дамуының белгілі кезеңдеріндегі кәсіби іс-әрекеттің құрылысы. Қашықтықтан оқыту технологияларын практикада қолдану кезінде оқу пәндерінің мазмұны, педагогикалық әдістердің мақсатты қолданылуы жүзеге асырылады.

Қашықтықтан оқыту технологиясы үш элементтен тұрады:

- виртуалды білім беру ортасы;
- мультимедиялық және дәстүрлі түрдегі корпус;
- оқытудың белсенді әдістері.

Сонымен қатар, оқытушылар мен тьюторлардың эмпирикалық жаңашылдықтарын ескере отырып, оқу процесін ғылыми ұйымдастыруға бағытталған, нәтижесінде оқушының білім алуында жоғары нәтижелерге қол жеткізуге ықпал етеді. Оған оқу процесін басқаруды қамту, оған студенттердің іс-әрекетін ұйымдастыру және оқу іс-әрекетін бақылау кіреді.

Оқу іс-әрекетінің түрлерінің үйлесуі оқу курсының мазмұны мен түріне байланысты. Қашықтықтан оқытуға арналған оқу іс-әрекетінің типтік жиынтығы - қашықтықтан дәріс мәтіндерімен, электронды оқулықтармен жұмыс, жазу, виртуалды семинарларға қатысу, нақты жағдайларды талқылау, ағымдық және қорытынды бақылау. Қашықтықтан оқыту курсы әзірлеу кезінде студент курсты тиімді игеру үшін қашықтықтан дәріс оқудың тек мәтінін оқып қана қоймай, сонымен қатар оқулықтан тиісті тақырыптарды оқып үйренуі керек екенін ескеру қажет. Талқылау барысында талқыланатын тақырып бойынша өзекті мәселелер талқыланады. Оларды қашықтықтан оқыту саласында қолданатын мұғалімдер «виртуалды семинарлар» депатайды. Әдетте, желідегі пікірталас тиімді және бұл бірнеше факторларға байланысты, атап айтқанда: оған әр оқушының қатысуы міндетті, жауаптар арқылы жан-жақты ойлауға болады, оқулықпен танысуға мүмкіндік бар. Заманауи технологиялық құралдар талқылаудың жоғары басқарылуын қамтамасыз етеді. Кейс-сатылар белгілі бір тақырыптық блоктың аспектілері көрініс табатын кәсіби қызметтің нақты немесе жалған жағдайын сипаттайды. Істерді көбінесе нақты тәжірибеден, журнал мен газет мақалаларынан алуға болады. Жағдайды оқып, талдағаннан кейін студент бірқатар сұрақтарға жауап беруі керек. Сұрақтар зерттелетін материалдың тақырыпшы және теориялық аспектілерімен тығыз байланысты және жағдайдың мәнін терең түсінуге ықпал етуі өте маңызды. Әрбір іс-әрекет түрінің педагогикалық процесте өзіндік орны бар, әр педагогикалық әдіс өзінің тиімділігі мәселелерін шешуде оқу процесінде өзіндік орынға ие. Сонымен, қашықтықтан оқыту технологиясы дидактикалық процесті бақылау механизмінің маңызды элементі болып табылады.

Қашықтықтан оқытудың бүгінгі таңдағы артықшылықтары:

- тәртіптік дайындықты жеке қарқынмен жүргізеді
- оқу материалдарының жылдамдығын студенттің жеке жағдайлары мен қалауына байланысты белгілейді.
- оқытудың еркіндігі мен икемділігі
- студент таңдауға ұсынылған оқу курстарының кез-келгенін таңдай алады, сонымен қатар сабақтардың уақыты мен ұзақтығын дербес есептей алады.
- кез келген адамға оқытудың қол жетімділігі
- географиялық және уақытша орналасқан жеріңізге қарамастан, сіз кез-келген адамның білім қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік беретін, осы технологияларды қолдайтын кез-келген университетте қашықтықтан білім ала аласыз.
- байланыс жылдамдығы
- оқытушы мен оқушы арасындағы кері байланысты тиімді жүзеге асыру оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады.
- технологиялық білім беру процесі
- оқу процесінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың жаңа жетістіктері мен ашылуын қолдану
- әлеуметтік теңдік
- студенттің тұрғылықты жеріне, денсаулығына, ұлтына және материалдық жағдайына қарамастан қашықтықтан білім алудың тең мүмкіндіктерін білдіреді
- шығармашылық

- білімді игеру процесінде оқушының шығармашылық ойын білдіруге қолайлы жағдайлар.
Бірақ айқын кемшіліктері де бар:
- студенттер мен оқытушылар арасындағы нақты, «адамдық» байланыстың болмауы. Егер жақын жерде, әдетте, эмоционалды түрде білім алып, материалды қабылдауға ықпал ететін мұғалім болмаса, бұл, әрине, айтарлықтай минус.
- қашықтықтан білім алу үшін үнемі өзін-өзі тәрбиелеу қажет, ал оқытудың нәтижесі оқушының дербестігіне, қабілеттеріне және өзіндік санасына байланысты болады.

Мультимедиа - бұл мәтінді, дыбысты, бейнені, графикалық және анимацияны бір жүйеге біріктіруге мүмкіндік беретін қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар. Бұл технологиялар интерактивті бағдарламалық қамтамасыздандырудың бірыңғай бақылауымен визуалды, дыбыстық эффектілерді және әр түрлі жағдайларды көп бағдарламалауды қоса электронды құжаттарды жасау болып табылады. Мультимедиялық технологияның көрсетілген анықтамасы сәтті жүзеге асуда. Олар ақпараттық технологиялардың даму тұжырымдамасында кеңінен ұсынылған. Мультимедиялық технологиялардың компьютерлік оқыту технологияларымен бірдей теориялық негіздері бар екенін атап өткен жөн. Оқытудың мультимедиялық компьютерлік технологияларын заманауи компьютердің дидактикалық мүмкіндіктерін, жаңа бағдарламалау технологияларын және компьютерлік оқыту құралдарын дамыту үшін аспаптық ортаны қолдана отырып, компьютерлік оқыту технологияларын дамытудың қазіргі кезеңі ретінде қарастырған дұрысырақ. Электрондық оқулықтар мен оқу материалдарын жасау үшін мультимедиялық технологиялардың бай дидактикалық мүмкіндіктері қолданылады. Мультимедиялық құралдардың астарынында, әдетте, пайдаланушыға түрлі орталарды қолдана отырып, компьютермен байланысуға мүмкіндік беретін ақпараттық және бағдарламалық құралдар жиынтығын түсінуге болады. Қашықтықтан оқытуды дамытудың негізгі бағыттары ретінде - шығармашыл тұлғаның дамуына мүмкіндік берілуі болып табылады. Осы білім беру жүйесінің стратегиялық маңызды және сындарлы идеяларының бірі - «озық білім» идеясы. Түпнұсқа - білім беру жүйесінің дамуы тұлғаның даму мүмкіндіктерін кеңейтетін басқа факторлардан озып кетуін қамтамасыз ету.

Дамыта оқыту технологиясының негізгі принциптері:

- уақыт талабына сәйкес және осы талаптарды болжай отырып, күрделіліктің жоғарылатылған деңгейін оқыту бағытын таңдау;
- осы саладағы ғылым мен техниканың даму динамикасын ескере отырып, қазіргі ақпараттық технологиялар саласында ерекше маңызды болып табылатын оқудың ғылыми қызметпен ұштастырылуы;
- сіздің жеке тұлғаңызға қойылатын талаптар: интроспекция; өзін-өзі бақылау, өзін-өзі тану.

Негізінен компьютерлік оқыту технологиялары (соның ішінде мультимедия), қашықтықтан оқыту технологиялары кіретін заманауи білім беру технологиялары студенттерге өздерінің білім деңгейлеріне сәйкес білім деңгейлерін жақсартуға мүмкіндік береді. Желілік оқыту технологиясына келетін болсақ, бұл сипаттамалар айқын көрініс табады. Мысалы, қабылдау процедурасында (оқу орнымен танысу, мамандықты таңдау, қағазбастылық, төлем) және оқыту процедурасы (серверде ұсынылған оқу-әдістемелік әдебиеттерге қол жетімділік, электронды пошта арқылы кеңестер беру, бақылау тапсырмаларын орындау). Педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігі оқу-әдістемелік құралдарды әзірлеу сапасына, тьюторлардың кәсіби дайындығы деңгейіне, әр оқушының зияткерлік дамуына, әсіресе ақпараттық технологиялар құралдарын игеруге байланысты. Айта кету керек, қашықтықтан оқыту технологиялары ең аз материалдық ресурстармен, адами ресурстармен және уақытпен жұмыс істейтін оқу орнында енгізілуі мүмкін.

Қорытынды. Қазіргі заманғы білім беру процесінде ҚО технологияларының рөлі шексіз артып келеді. Қашықтықтан оқыту технологиясын қолдана отырып, тьюторлар бұрын мұғалімдер жасаған оқу процесін сапалы түрде жаңғырта алады. Оқу іс-әрекетін ұйымдастыруды талдау ақпараттық технологиялардың даму тенденцияларын анықтауға және оларды қашықтықтан оқыту жүйесінде де, дәстүрлі жүйеде де қолдану туралы

қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Оқушының жеке басына бағытталған білім беру технологияларының оқу процесіне енуі мотивацияны ынталандырады және вариативті және түзетуші сипат береді. Бұл шығармашылық ойлау қабілеті және кәсіби қызметтегі мәселелерді тиімді шеше алатын маманның кәсіби құзыреттілік деңгейін арттыруға көмектеседі. Осылайша, қашықтықтан оқыту технологиялары студенттерге дайын ғылыми және теориялық формулалар мен нақты қолданбалы ұсыныстарды игеру үшін ғана емес, сонымен қатар жаңа білімді құру, процестер мен құбылыстарды модельдеу және зерттеу, кәсіби іс-әрекет тәсілдерін жобалау бойынша шығармашылық, ізденіс жұмыстарына қолданады. Желілік оқыту технологиялары бұл үрдісті жақсы жүзеге ауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Вдовюк В.И. Жоғары білім педагогикасы: қазіргі заманғы проблемалар. Москва: ЖО, 2006.68 с.
2. Гарунов М.Г. Жоғары мектеп дидактикалық зерттеулер. Москва: Зерттеу институты, 2004.135 с.
3. Золотарев А.А., тб. Интенсивті оқыту жүйелерінің теориясы мен әдістемесі. Т.1–4. Москва: ММТУ, 2001.
4. Иванов В.Н. Қазіргі әлемдегі әлеуметтік технологиялар. Москва: Славяндық диалог, 2007.335 с.

Аннотация: Будущая система образования направлена не только на обеспечение учащихся знаниями, но и на создание потребности в их постоянном самостоятельном обучении, а также на формирование самостоятельного и творческого подхода к знаниям в течение его активной жизни. Образование должно стать социальным образовательным учреждением, которое может предоставлять различные образовательные услуги, которые позволяют человеку продолжить свое образование и предоставлять дополнительное образование населению. Создание эффективной системы дистанционного обучения облегчит социальный доступ к качественному образованию и поможет решить проблему образования для жителей отдаленных районов. В случае больших площадей, необходимо решать самые сложные технологические задачи, чтобы обеспечить функционирование образовательного процесса, использование инновационных технологий, контроль качества образовательного процесса и подготовку педагогических кадров для выполнения функций. Авторы считают, что успешное развитие системы ДО возможно только при дидактическом правильном использовании новых информационных технологий. Актуальность статьи определяется необходимостью обоснования организации учебного процесса дистанционного обучения и использования новых коммуникационных технологий.

Abstract: The future education system is aimed not only at providing students with knowledge, but also at creating the need for their constant independent learning, as well as the formation of an independent and creative approach to knowledge during his active life. Education should become a social educational institution that can provide a variety of educational services that allow a person to continue their education and provide additional education to the public. Creating an effective system of distance learning will facilitate social access to quality education and help solve the problem of education for residents of remote areas. It is necessary to solve the most complex technological problems to ensure the functioning of the educational process, the use of innovative technologies, quality control of the educational process and training of teaching staff to perform the functions in the context of large areas. The authors believe that the successful development of the DL system is possible only with the didactic correct use of new information technologies. The relevance of the article is determined by the need to justify the organization of the learning process of distance learning and the use of new communication technologies.